

Исследована сущность понятий "электронная коммерция" и "электронная торговля", оценено понятийно-терминологические различия толкование этих категорий и предложен собственный подход. Систематизированы международные и национальные нормативные определения терминов "электронная коммерция" и "электронная торговля". Обобщены научные взгляды относительно содержания "электронной коммерции" в разрезе сфер применения операций, относящихся к этому понятию, и используемых средств связи.

Ключевые слова: коммерция, торговля, электронная коммерция, электронная торговля, Интернет, компьютерные сети, информационно-коммуникационные средства и технологии.

Plotnichenko I.B. "Electronic commerce" and "electronic trade": normative and expert opinions

The article investigated the essence of the concepts of "electronic commerce" and "electronic trade", evaluated conceptual and terminological differences in the interpretation of these categories and proposed own approach. Systematized international and national normative definitions of the terms "electronic commerce" and "electronic trade". Generalized scientific views on the content of "electronic commerce" in the context of applications of operations related to this concept, and the means of communication.

Keywords: commerce, trade, electronic commerce, electronic trade, Internet, computer networks, information and communication tools and technologies.

УДК 338.72

*Докторант В.А. Чемерис¹, канд. екон. наук –
Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів*

ПРОГРАМНО-ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

Проведено всебічний аналіз впливу проектів розвитку сільських територій на підвищення конкурентоспроможності регіону. Системне управління розвитком сільських територій на регіональному рівні потребує обґрунтованості програмно-проектного механізму для оцінки ступеня досягнення цільових показників. Визначено вплив міжнародних програм розвитку на реалізацію потенціалу місцевих громад на прикладі Львівської області.

Ключові слова: розвиток, сільська територія, мікропроект, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Існуючі в Україні економічні проблеми накопичувалися, починаючи з 1990-х років, коли неправильні, а іноді відверто популістського характеру рішення поступово руйнували економічний, а також і аграрно-виробничий потенціал національного господарства. Проте закладений ще радянською системою управління запас інфраструктурної міцності сільських територій України, створений в територіальній єдності виробничо-господарського та інфраструктурного комплексів поступово почав занепадати. Починаючи з 1995 р., в умовах економічної кризи лише посилювалися негативні демографічні тенденції в сільській місцевості та еміграційні процеси, які не вдалося подолати і до сьогодні. Однак процес ревіталізації сільських територій об'єктивно критично необхідний, оскільки в умовах світової конкуренції за ресурси завжди діє правило, що якщо титульна нація не освоєє власні ресурси сільських територій, то за неї це роблять сусідні країни.

¹ Наук. керівник: проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук – Львівський ДУВС

У щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради в 2013 р. одним із шести пріоритетів розвитку аграрного сектору визначено підтримку сталого розвитку сільських територій, створення сприятливих умов для життєдіяльності та підвищення добробуту населення на основі максимально ефективного використання існуючого природно-ресурсного потенціалу територій [1, с. 62]. У цьому стратегічному документі зокрема запропоновано розробити та впровадити Концепцію сталого розвитку сільських територій, спрямовану на заходи з загального підвищення конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні, методичні та практичні питання розвитку сільських територій у сучасних економічних умовах розглянуто у дослідженнях В.В. Борщевського, О.І. Павлова, Ю.Е. Губені, С.В. Васильчак, П.М. Музики, І.Г. Костирка, О.М. Могильного та інших.

Досліджуючи проблематику розвитку сільських територій, О.І. Павлов зазначає, що такий складний та гетерогенний за своєю структурною будовою об'єкт, як сільські території може динамічно розвиватися лише на засадах комплексності, якій відповідає саме консолідована державна політика, яка виходить із наявних диспропорцій між сільською та міською територіальними підсистемами суспільства [2, с. 22].

Водночас, як зазначають автори дослідження [3], концентрація великих зусиль більшості суспільства на мізерних проблемах, інформаційному галасі, відволіканні уваги на псевдоподії, забезпечує кон'юнктурні переваги володарювання і господарювання вузьким верствам суспільства [3, с. 9] та закріплення існуючих форм прийнятності механізмів прийняття рішень.

Мета дослідження полягає у визначенні ефективності реалізації проектів розвитку сільських територій на регіональному рівні через програмно-проектний підхід прийняття стратегічних інвестиційно-інноваційних рішень.

Виклад основного матеріалу. Концепція регіонального деволюціоналізму, як зазначає І. Валлерстайн, та імпортозамінна індустріалізація, поширена зі середини 1980-х років, внаслідок бюрократичного впливу почала асоціюватися з корупційним протекціонізмом. Проте в сучасних умовах існуючі політичні інститути розвинених країн вже не здатні гарантувати власникам можливість надалі акумулювати капітали і стримувати через існуючі політичні інститути небажання нижчих верств населення обслуговувати подальший нерівномірний розподіл доходів [4, с. 5]. При цьому існує необхідність закладення основ нової системи, яка буде відносно демократичною і відносно егалітарною для стимулювання місцевого економічного розвитку.

Укладачі збірника [5] під місцевим економічним розвитком розуміють діяльність з метою формування економічного потенціалу населення місцевості для покращення економічного добробуту і підвищення рівня життя населення [5, с. 90]. У цьому процесі державні, приватні та громадські організації діють разом для створення кращих умов економічної діяльності, створення додаткової кількості робочих місць або орієнтовані прямо чи опосередковано на розвиток людського капіталу.

Створений у 2012 р. за рішенням Кабінету Міністрів України Державний фонд регіонального розвитку орієнтований на реалізацію проектів та інвести-

ційних програм за рахунок бюджетних коштів і на проекти якого у 2012 р. виділено понад 1 млрд грн. Проте в багатьох випадках це інфраструктурні проекти національного значення, що не вирішують локальних проблем сільських рад.

Важливою умовою розвитку сільських територій, як слушно зазначає С.В. Васильчак, є адекватна соціальна інфраструктура. У багатьох селах Львівської області вона представлена тільки крамницею змішаної роздрібною торгівлі та початковою школою, за відсутності закладів побутового та медичного обслуговування, дитячих дошкільних закладів [6, с. 37].

На динаміку економічного розвитку сільських територій можуть вплинути також рішення щодо реформування мережі наукових установ Національної академії аграрних наук України (НААН). Реформування системи НААН, запропоноване у 2013 р., передбачає проведення експерименту зі створення на базі визначених установ НААН науково-виробничих корпорацій з метою реалізації програм їх інноваційно-інвестиційного розвитку [7, с. 9]. Проте попередні приклади подібних реформ наукових установ завершувалися, як правило, частковою втратою контролю над земельним ресурсом та звільненням штатних працівників, що лише посилювало соціальну напругу.

Автори [8] пропонують комплексну оцінку чинників потенціалу сільського розвитку регіону оцінювати за матрицею пріоритетів впливу на них за виділеними типами розселення. Серед пріоритетних виокремлюють виробничий чинник, що визначає потребу інвестицій в основний капітал, інвестиції у людський капітал (за прийнятного стану соціальної сфери) чи потребу в соціальних інвестиціях за прийнятного рівня економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Проте соціальні інвестиції, як свідчить досвід країн ЄС, особливо за умови їх часткової бюджетної підтримки, сприяють розвитку малого бізнесу та мікропідприємств. У табл. 1 наведено кількісну динаміку зміни чисельності малих підприємств у Карпатському регіоні в розрахунку на 10 тис. осіб населення

Табл. 1. Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у Карпатському регіоні в 2000-2011 рр.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011 р. до 2000 р. (+/-)
Україна	44	48	53	57	60	63	72	84	79	82	70	70	+26
Закарпатська	46	51	52	52	60	63	64	73	61	67	43	42	-4
Івано-Франківська	43	46	48	52	52	54	57	61	57	60	52	52	+9
Львівська	51	53	56	59	62	63	72	79	79	82	73	59	+8
Чернівецька	32	39	40	41	43	45	49	58	51	57	54	38	+7
Середня кількість малих підприємств в макрорегіоні, од.	43	47	49	51,2	54	56,2	60,2	67,7	62	66,5	55,5	47,7	+4,7

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України.

Наведені в табл. 1 дані свідчать, що за 2009-2011 рр. кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб у Львівській обл. зменшилася значно вищими темпами, ніж в інших областях Карпатського регіону або порівнян зі середнім по Україні показником. Якщо у 2009 р. аналізоване значення було збіжним зі середнім значенням по Україні, то 2011 р. внаслідок несприятливого

бізнес-клімату і кризових явищ в економіці динаміка продемонструвала значно вищі темпи зниження порівняно зі середнім по Україні.

У рамках системного управління розвитком сільських територій важливим є аналіз показника наявного доходу в розрахунку на одного мешканця (табл. 2).

Аналізуючи наведені в табл. 2 дані, можна констатувати, що найвищий наявний дохід на одну особу характерний для Львівської обл. За 2001-2011 рр. на Львівщині цей показник зріс у 8,57 раза, хоча середній показник по Україні за аналогічний період збільшився у 8,84 раза.

Табл. 2. Наявний дохід на одну особу у Карпатському регіоні в 2000-2011 рр., грн

	2001	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	2445,9	2938,0	6332,1	7771,0	10126,0	13716,3	14372,8	18485,6	21637,9
Закарпатська	1781,4	2072,0	4821,2	5757,7	7323,8	9664,5	9764,5	12699,6	15002,4
Івано-Франківська	1973,0	2349,1	5321,6	6463,4	8336,0	11262,8	11692,4	15009,4	17732,6
Львівська	2239,7	2741,8	6203,1	7394,7	9523,8	12718,3	13211,3	16513,8	19204,4
Чернівецька	1725,4	2028,6	5078,0	6078,0	7738,0	9793,2	10013,3	13503,3	15992,5
Середній дохід в макрорегіоні, грн	1929,8	2297,8	5355,9	6423,4	8230,4	10859,7	11170,3	14431,5	16982,9

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України.

Часткове усунення аналізованих вище диспропорцій у Львівській обл. можливе завдяки активізації діяльності органів влади у підтримці та реалізації за рахунок бюджетних коштів локальних проектів у сільських громадах.

У 2011 р. Львівською обласною радою був вперше ініційований конкурс мікропроектів місцевого розвитку орієнтований на вирішення соціальних проблем сільських територій. Уже у 2011 р. вдалося реалізувати 21 мікропроект на загальну суму 1,7 млн грн, з яких 750 тис. грн дофінансовано з обласного бюджету.

Розуміючи дієвість ініціатив мікропроектів, фінансування програми у 2012 р. зросло до 4 млн грн. Половину цих коштів спрямовано на підтримку народних домів і будинків "Просвіта". У 2012 р. реалізовується 93 мікропроекти, зокрема 44 проекти з підтримки народних домів.

Новим напрямом підтримки місцевих ініціатив є проведення у 2012 р. конкурсу мікропроектів з енергозбереження і обрано для реалізації 41 мікропроект з енергозбереження на суму 4,2 млн грн, з яких з обласного бюджету буде дофінансовано 1,7 млн грн [9].

З 2008 р. на Львівщині реалізується проект "Місцевий розвиток орієнтований на громаду" (ЄС-ПРООН). У рамках першої фази в регіоні було реалізовано 56 проектів громад на загальну суму понад 8 млн грн, в тому числі за місцеві кошти більше 4 млн грн.

Друга фаза Проекту "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду" розпочалась у 2011 р. і розрахована на чотири роки. Проект фінансується Європейським Союзом, співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Найбільш активно у 2012 р. заходи проекту в регіоні впроваджувалися в Дрогобицькому, Жовківському, Самбірському та Перемишлянському районах з проектів енергозбереження в локальній інфраструктурі. Проте

однією з умов реалізації подібних проектів є спільне фінансування їх впровадження на 10-20 % за рахунок обласного або районного бюджетів. Проте у 2012 р. понад 95 % бюджетів нижчих рівнів у Львівській обл. були дотаційними, що об'єктивно обмежувало перелік районів-учасників.

Позитивний вплив проекту сприяв започаткуванню середньострокової "Програми проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку на 2011-2015 роки". Бюджет програми в 2011 р. становив 1,6 млн грн., зокрема 750 тис. грн з коштів обласного бюджету, що дозволили реалізувати 21 проект, а в 2012 р. зріс до 10,0 млн грн, зокрема 4,0 млн грн з коштів обласного бюджету. Треба зазначити, що в конкурсах мікропроектів внесок територіальної громади має становити 5 % від кошторису проекту.

На реалізацію Проекту ЄС-ПРООН "Місцевий розвиток, орієнтований на громаду", в 2013 р. практично всі учасники проекту вклали кошти на спів фінансування, за винятком Сколівського району.

У 2012 р. в регіоні до конкурсних ініціатив мікропроектів долучилася обласна "Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини на 2010- 2015 роки" з бюджетом 1,7 млн грн для підтримки 41 проекту.

Крім того, на регіональному рівні реалізовано мікропроекти підтримки розвитку системи національної освіти в сільських територіях, що дало змогу обрати 44 проекти оновлення та енергозбереження в Народних домах і будинках "Просвіти" на суму 4,9 млн грн, зокрема 1,9 млн грн за рахунок коштів обласного бюджету і 2,9 млн грн за рахунок місцевих коштів.

На реалізацію заходів Регіональної програми розвитку малого підприємництва у Львівській обл. на 2011-2012 рр. відібрано 11 мікропроектів, які у 2011 р. профінансовано на 250 тис грн. Однак лише два проекти орієнтуються на підтримку підприємництва в сільській місцевості з сумарним бюджетом фінансування у 46 тис. грн: "ТАК: молодіжному сільському підприємству на Дрогобищині" і "Створення передумов сталого розвитку малого підприємництва у сільській місцевості Львівської області". Під час реалізації першого проекту підтримується діяльність консультативних пунктів у 5 селах Дрогобицького регіону. У рамках другого проекту у 2011 р. проведено в Пустомитівському, Старосамбірському та Сколівському районах виїзні куштові семінари для учасників із восьми районів Львівської області зі загальною кількістю учасників понад 100 осіб.

У 2013 р. у бюджеті Львівської області рік на реалізацію програми фінансування мікропроектів передбачено 5,0 млн грн, з яких 2,0 млн грн у галузь освіти, а 1,0 млн грн на програми розвитку народних домів.

У 2013 р., у межах першого набору Програми "Польща – Білорусь – Україна" буде реалізовано 21 проект, переважно у сфері енергозбереження, захисту навколишнього середовища і покращення транспортної інфраструктури.

Проект міжнародної технічної допомоги "Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України", який реалізується до 2015 р., охоплює міста Львів, Дрогобич та Червоноград у регіоні. Одним із здобутків цього проекту є обґрунтування створення кластера з роз-

витку інформаційно-комунікативних технологій з урахуванням реального стану бізнес-середовища, рівнем розвитку людського капіталу та інфраструктури.

Водночас у сільській місцевості регіону реалізується другий етап проекту "Розвиток органічного ринку в Україні" на 2012-2016 рр., що надасть інформаційну підтримку агроформувань-виробників органічної продукції і допомогу у спільному збуті під назвою Карпатський бренд. У Львівській області активну участь у проекті беруть фермерські господарства з виробництва рослинницької продукції, зокрема ФГ "Костів" (Золочівський район), і проводяться практичні семінари з питань налагодженого виробництва за органічними технологіями.

Перераховані вище проекти, незважаючи на порівняно короткий період їх реалізації і доволі скромну фінансову сторону, дали змогу реалізувати потенціал проактивних громад з метою забезпечення сталого розвитку сільських територій Львівської області.

Висновки. Наведені результати дослідження свідчать, що програмно-проектний підхід до розвитку сільських територій дає змогу через мікро- проекти активізувати підприємницьку активність, сприяючи реалізації ресурсного, зокрема людського потенціалу сільських територій Львівської області. В умовах економіки знань індивідуальна активність підприємця в сільській місцевості традиційно більш соціально орієнтована і дає змогу поступово змінювати психологію великого бізнесу.

Література

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 р. : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НСД, 2013. – 576 с.
2. Павлов О.І. Сільські території як об'єкт суспільних інтересів / О.І. Павлов // Економіка АПК. – 2011, № 3. – С. 123-128.
3. Сталій людський розвиток: забезпечення справедливості : Національна доповідь / кер. авт. кол. Е.М. Лібанова / Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : Вид-ц "Сочинський", 2012. – 412 с.
4. Wallerstein I. After Developmentalism and Globalization, What? / I. Wallerstein // Development Challenges for the 21 st Century. – [Proceeding of Cornell University Conference. October 1. 2004]. – P. 1-12.
5. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів : посібник – К. : Проект USAID "Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність", 2012. – 189 с.
6. Васильчак С.В. Пріоритети розвитку сільських територій регіону / С.В. Васильчак // Розвиток сільських територій України: стан, проблеми, перспективи [Матеріали круглого столу] (26 жовтня 2011 р., Львів). – Львів : ІРД НАН України, 2011. – С. 36-38.
7. Присяжнюк М.В. Концептуальні засади інноваційно-інвестиційного розвитку НААН України / М.В. Присяжнюк, В.Ф. Петриненко, С.А. Володін // Економіка АПК. – 2013. – № 4. – С. 3-22.
8. Костирко І. Моделювання сільського розвитку / І. Костирко, Т. Гром'як // Аграрна економіка. – 2013. – Т6. – № 1-2. – С. 3-10.
9. Зміцнення сталого регіонального розвитку через співробітництво органів влади і місцевих громад Львівської області : збірник / за заг. ред. Н. Гмурковської, І. Каспрука, І. Шимківа; переклад В. Хім'яка – Львів, 2012 – 177 с.

Чемерис В.А. Программно-проектный подход стратегического развития сельских территорий региона

Проведен всесторонний анализ влияния проектов развития сельских территорий на повышение конкурентоспособности региона. Системный подход к управлению развитием сельских территорий требует обоснованного программно-проектного механиз-

ма для оценки степени достижения целевых показателей. Определено влияние международных программ развития на реализацию потенциала местных сообществ на примере Львовской области.

Ключевые слова: развитие, сельская территория, микропроект, устойчивое развитие.

Chemerys V.A. Program-project approach of strategic development of regional rural areas

In the article analysis of project that spur competitiveness of development in regional rural areas. System management of rural development policy proved possibility of program-project mechanism in evaluating level of main quantitative indicators. Influence of international development program on realization of potential in rural territories in the example of Lviv region are considered.

Keywords: development, rural area, micro-project, sustainable development.

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 504.03:330.101

Доц. В.М. Онишкевич, канд. фіз.-мат. наук;
магістр Х.О. Гапалюк – НЛТУ України, м. Львів

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТОХАСТИЧНОСТІ ПЕРЕБІГУ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Проаналізовано передумови врахування еколого-економічних суперечностей в імітаційному моделюванні глобальних процесів. З'ясовано потребу в прогнозуванні впливу екологічного ефекту на економічні результати матеріального виробництва і невиробничої сфери. З метою відображення випадкового характеру зміни основних економіко-екологічних чинників розвитку суспільства запропоновано враховувати стохастичність при математичному моделюванні таких процесів. На основі моделі Дж. Форрестера у відповідні диференціальні рівняння введено деякі стохастичні коефіцієнти, які характеризують імовірності перебігу певних процесів та явищ. В часткових випадках при граничних значеннях стохастичних коефіцієнтів отримано аналог кривих вихідної моделі. Зроблено висновки щодо прогнозованих тенденцій розвитку, наведено відповідні графіки.

Ключові слова: імітаційна модель, екологічна економіка, стохастичні фактори, система диференціальних рівнянь.

Імітаційні системи як інструмент моделювання еколого-економічних процесів. Для забезпечення ефективності будь-якої діяльності є необхідним постійне підвищення рівня наукової обґрунтованості рішень та прогнозування можливих результатів. Одним із таких підходів є імітаційне моделювання, що полягає у відтворенні досліджуваного процесу при деяких варіантах керування, що визначаються експертами, з подальшим аналізом отриманого результату. При цьому використовується такий алгоритм побудови імітаційної системи: системний аналіз проблеми; вибір якісних альтернатив її розв'язування; побудова основної моделі об'єкта дослідження; побудова системи спрощених моделей; вибір розв'язку; верифікація отриманих результатів [2].

Математичному моделюванню має передувати системний аналіз досліджуваної проблеми, важливою є організація взаємодії між особою, що приймає рішення, та математиком – автором моделі. Для математика, як правило, складно самому розібратися в нюансах функціонування конкретної системи, однак ознайомлення його з суттю справи, відповідною нормативною чи законодавчою базою (документацією, літературою тощо) є обов'язковим. Однак і особа, що приймає рішення, не завжди може чітко поставити задачу і сформулювати вимоги до моделі. Тому тільки в процесі тривалого спільного обговорення (бажано неформалізованого) поступово може вдатися адекватна постановка імітаційної моделі. Існує низку методів, що забезпечують процедуру системного аналізу. Наприклад, для аналізу складних еколого-економічних проблем доцільно використовувати так званий граф цілей і задач, який має вигляд ієрархічної структури, що складається зі скінченної кількості рівнів. На кожному проміжному рівні розміщені певні задачі, які необхідно вирішити для досягнення цілей вищого рівня. Зокрема, для розв'язування задач конкретного проміжного рівня необхідно за допомогою наявних ресурсів розв'язати задачі нижчого рівня. По-